

фото: © UNICEF/NYHQ2011-1060/Holt

Достъп до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства:

обобщен доклад за проекта

Достъп до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства:

обобщен доклад за проекта

2015

Авторски права запазени.

ISBN 978-615-80236-7-2

Настоящата публикация се издава с финансовата подкрепа на Програма „Основни права и гражданство“ на Европейския съюз. Цялата отговорност за нейното съдържание се носи от Mental Disability Advocacy Center (MDAC) и при никакви обстоятелства не може да се приеме, че документът отразява официалното становище на Европейската комисия.

Април 2015

Съдържание

1. Въведение и общ преглед	6
Дефиниции	6
Резюме на проекта	6
Инструменти за законодатели и изследователи	7
Европейска перспектива	9
2. Индикатори за човешки права и събиране на данни	9
Стандарти за събиране и разпространение на данни	9
Системи от индикатори за правата на човека	9
Информационни системи за събиране на категоризирани (дезагрегирани) данни	10
Препоръки	11
3. Стандарти и резултати в десет Европейски държави	12
Контекст	13
Международни стандарти	14
Изследвания по държави	15
Първи етап: <u>Кабинетно проучване</u>	15
Втори етап: <u>Фасилитирано кабинетно проучване</u>	15
Трети етап: <u>Емпирични изследвания</u>	16
Предложени индикатори за достъп до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства	16
Първи раздел: <u>Мониторинг и подаване на жалби – структурни индикатори</u>	17
Втори раздел: <u>Участие в съдебни процедури – индикатори за процеса</u>	17
Трети раздел: <u>Улесняване на достъпа до правосъдие – индикатори за процеса</u>	17
Обучение на професионалистите в системата на правосъдието	18
Основни понятия и умения	19
Провеждане на обучение, учебна програма и библиография	19

1. Въведение и преглед

Този обобщен доклад представя преглед на двугодишен проект за достъпа до правосъдие на деца с интелектуални затруднения и психични разстройства в десет страни-членки на Европейския съюз (ЕС). Проектът има за цел да попълни съществуващите пропуски в изследванията и събирането на доказателства, за да информира политиките

на национално и европейско равнище, позовавайки се пряко на международните стандарти за правата на човека. Изследователският проект е мултидисциплинарен и се провежда в България, Чехия, Ирландия, Унгария, Латвия, Литва, Словения, Испания, Румъния и Великобритания.

Дефиниции

„Достъпът до правосъдие“ е развиващо се понятие в международното право и се отнася до правото на „ефективен достъп до системи, процедури, информация и места, използвани в правораздаването.“¹ Произтичайки от Член 8 от Всеобщата декларация за правата на човека (ВДПЧ), това включва правото на ефективна правна защита от нарушения на основните права.

Терминът „Деца с психични увреждания“ в този проект се използва по отношение на деца с интелектуални затруднения, проблеми в развитието, познавателни

(когнитивни) и/или психосоциални увреждания. Децата с психични увреждания обикновено имат големи трудности, отколкото другите деца, в тяхното интелектуално и адаптивно функциониране и развитие поради дългосрочно състояние, което възниква при раждане или по време на детството им. Проблемите в развитието включват интелектуални затруднения, както и други затруднения в развитието, включително церебрална парализа, разстройства от аутистичния спектър и фетален алкохол синдром. Когнитивните увреждания се отнасят до затруднения при усвояването и обработката на информацията. Децата с психосоциални увреждания са тези, които имат психично-здравни проблеми.

Резюме на проекта

Основната цел на проекта е да се съберат доказателства и информация, въз основа на които да се укрепи правото на децата с психични увреждания на достъп до правна защита и компенсация за нарушения на техните основни човешки права чрез съдебни и извънсъдебни процеси на национално ниво. Проектът има четири основни цели:

1. Разработване на методология за събиране на данни за достъп до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства в целия ЕС;
2. Разработване на стандарти за достъп до правосъдие за деца с психични увреждания, произтичащи от международното право, включително по отношение на защита на личния живот на децата в правни

- процедури, участието на децата, достъпна информация, достъп до правна помощ и представителство, както и предоставянето на разумни улеснения;
3. Разработване на обучителни и образователни материали за специалисти в сферата на правораздаването, които влизат в контакт с деца с интелектуални затруднения и психични разстройства, а именно: съдии, полицаи, социални работници, психолози и др.;
4. Дейности по застъпничество и разпространение на информация за споделяне на резултатите от този проект с политиците и законотворците в държавите-членки.

¹ Janet E. Lord et al., Human Rights Yes! Action and Advocacy on the Rights of Persons with Disabilities, 2nd edition, (Minneapolis: University of Minnesota Human Rights Center, 2012)

Инструменти за законодатели и изследователи

Проектът, който е съфинансиран от Европейския съюз, позволява на партньорите в инициативата да разработят цялостен набор от инструменти за изследване, обобщаване на резултатите и препоръки. Този доклад съдържа резюме на резултатите от проекта, по-голямата част от които са преведени на всички езици на проекта и са на разположение на интернет страницата на проекта: www.mdac.org/accessing-justice-children.

- Проф. Анна Лоусън, Достъп до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства, Събиране и разпространение на информация: ръководство (Организацията MDAC и Университетът в Лийдс, януари 2015) – наличен на всички езици на проекта
- Проф. Анна Лоусън, Достъп до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства. Събиране и разпространение на информация: *Синтез на резултатите* (Организацията MDAC и Университетът в Лийдс, април 2015) – на английски език

- Достъп до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства: международни стандарти и заключения в 10 страничленки на Европейския съюз (Организацията MDAC, април 2015) – наличен на всички езици на проекта
- Набор от онлайн материали за образование и обучение на съдии, адвокати, полицаи, социални работници и други специалисти, участващи в правораздаването – налични на всички езици на проекта
- Фактически данни за ключовите пречки пред достъпа до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства във всяка от страните по проекта – налични на английски и на всеки от останалите езици на проекта

Европейска перспектива

През последните години правата на децата в правосъдните системи придобиват все по-голямо значение на европейско ниво. Едно от най-важните постижения са разработените от Съвета на Европа Насоки за съобразено с децата правосъдие, които предоставят практическа информация за политици и други професионалисти, участващи в правораздаването при защита на правата на децата в съдебни производства², и правят конкретни препратки към международното право за човешките права. Много от принципите и стандартите са пряко приложими за децата с психични увреждания, но определено има нужда от по-целенасочена информация за предоставянето на улеснения, приспособления и подкрепа, които могат да са необходими за децата с интелектуални затруднения или психосоциални увреждания. Към днешна дата има само ограничени опити да се повдигне въпросът за защита на правата на тези деца, както и недостатъчна информираност за специфичните бариери, които е вероятно те да срещнат при участието си в съдебни процеси.

За разлика от Съвета на Европа, Европейският съюз (ЕС) „ратифицира“ Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (КПХУ на ООН) през 2010 г., като по този начин поема специфични задължения съгласно международното право за насърчаване на правата на хората с увреждания, включително на децата.³ Скоро след това Европейската комисия приема Програма на ЕС за правата на детето.⁴ Под заглавието „съобразено с детето правосъдие“, Програмата отбелязва решаващата роля на ЕС за подкрепа на действия за подобряване на резултатите за всички деца, които влизат в контакт с националните съдебни системи:

„Превръщането на съдебните системи в Европа в по-дружелюбни към децата е ключов елемент на действие по Програмата на ЕС за правата на детето. Това е област с голяма практическа насоченост, където ЕС, съгласно международните спогодби, има компетентност да превърне правата на детето в реалност с помощта на законодателството на ЕС.“⁵

2 „Насоки на Комитета на министрите на Съвета на Европа за съобразено с детето правосъдие“, приети от Комитета на министрите на 17 ноември 2010 г. в 1098-та среща на представителите на министрите, публикувани в интернет на www.coe.int/childjustice (последна ревизия: 20 април 2015)

3 Решение на Съвета от 26 ноември 2009 г. относно заключение на Европейската общност на Конвенцията на Организацията на обединените нации за правата на хората с увреждания, OJ L 23, 27/1/2010, стр. 35-61

4 Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета на Европа, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Програма на ЕС за правата на детето, COM/2011/0060 финална

5 Пак там, раздел 2.1

Настъпиха и някои други благоприятни промени в областта, включително приемането на Стокхолмската програма за укрепване на свободата, сигурността и правосъдието в Европейския съюз.⁶ Въпреки че тя поставя акцент върху укрепването на правата на детето, трябва да се отбележи, че правата на децата с увреждания не са специално споменати.

Въпреки този пропуск, са предприети редица други инициативи с цел да се подобри спазването на правата на децата в областта на съдебните процеси, по-специално в областта на наказателното правораздаване. По отношение на определянето на това кои от заподозрените в престъпни деяния да се разглеждат като „уязвими,” препоръката на Европейската комисия от 2013 г. призовава държавите-членки да предотвратят дискриминацията срещу хората с увреждания при упражняване на техните процесуални права, включвайки „презумпция за уязвимост” за хора, които са „със сериозни психологически, интелектуални, физически или сензорни увреждания, или психично заболяване или когнитивни разстройства,” заедно с гарантирането на правата за достъп до информация, правна помощ, както и когато лицето е в риск от лишаване от свобода.⁷

Други предприети мерки включват приемането на Директивата за жертвите, която гласи, че:

„Особено внимание трябва да се отдели на трудности в разбирането или комуникацията, които могат да се дължат на увреждане от някакъв вид, като например на слуха или речта. Също така, по време на наказателното производство следва да бъдат взети под внимание ограничения във възможностите на жертвата да съобщава информация.”⁸

През 2013 г. производствата е била одобрена друга директива за правото на достъп до адвокат в наказателните производства.⁹ Директивата се позовава на Насоките на Съвета на Европа за правосъдие, съобразено с интересите на детето, но само на едно място се споменават хората с увреждания.

По отношение на изследванията е похвално да се отбележи, че са предприети активни усилия за подобряване на качеството и достъпността на информацията и данните, свързани с правата на детето, включително и предстоящото за публикуване проучване за насилието срещу деца с увреждания, проведено от Агенцията на ЕС за фундаменталните права,¹⁰ както и по-мощно проучване за събиране на данни за децата във всички съдебни производства в 28 държави-членки на ЕС.¹¹ В резултат от първия етап на последния проект, за първи път е събрана изчерпателна информация по отношение на децата в наказателното правосъдие въз основа на списък от 290 индикатори. Фокусът върху събиране и разпространение на данни също трябва да се приветства, въпреки че трябва да се отбележи, че проучването все още не е събрало подробни данни във връзка с опита на децата с различни увреждания.

Надяваме се, че резултатите от настоящия проект ще предоставят допълнителна информация за политиките на Европейския съюз и Съвета на Европа, за да се изгради по-задълбочено разбиране за многобройните и системни бариери пред достъпа до правосъдие, които срещат децата с интелектуални затруднения и психични разстройства в Европа. От друга страна, ние се надяваме този проект да насърчава устойчиви действия на европейско равнище, за да бъдат предприети допълнително целенасочени изследвания, които хвърлят светлина върху опита (на хората с увреждания) и допринасят за това правителствата да изпълняват задълженията си съгласно международното право. В крайна сметка, нашето желание е да видим значително подобрени резултати за децата във всички сфери на правосъдието - гражданско, наказателно и административно.

6 Европейския съвет, Стокхолмската програма - Отворена и сигурна Европа в услуга и защита на гражданите, 4/5/2010, С 115/1

7 Препоръка на Комисията от 27 ноември 2013 г. за процедурните гаранции за уязвими лица, заподозрени или обвинени в наказателното производство, ОJ С 378, 12/2/2013, стр. 8-10. Било е отбелязано, обаче, че концепцията за „уязвимостта” при определянето на правата на хората с увреждания не се допълва с подхода за човешките права, основан на Конвенцията за правата на хората с увреждания (КПХУ)

8 Директива 2012/29 / ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за минималните стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и замяна на Рамково решение на Съвета 2001/220/JHA, ОJ L 315, 14/11/2012, стр. 57-73, параграф 21

9 Директива 2013/48 / ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 г. за правото на достъп до адвокат в наказателните производства и при производствата по европейската заповед за арест, както и на правото на трета страна която да бъде информирана при лишаване от свобода и да общуват с трето лице и с консулски служби, докато са лишени от свобода, ОJ L 294, 6/11/2013, стр. 1-12

10 Допълнителна информация на разположение онлайн на адрес <http://fra.europa.eu/en/video/2014/violence-against-children-disabilities> (последна ревизия: 20 април 2015)

11 Вижте специалния уебсайт на <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx> (последна ревизия: 20 април 2015)

2. Индикатори за човешки права и събиране на данни

Ефективните системи за мониторинг на степента на промяната имат решаваща роля в изпълнението на ангажиментите на правителствата по отношение правата на човека. Програмата на ЕС за правата на детето определя липсата на надеждни данни относно положението на децата в държавите-членки като основна пречка за развитието на политика, основана на доказателства.¹² Ситуацията е повече от критична за децата с психични увреждания, за които има на разположение много малко информация, особено по отношение на техните права за достъп до правна защита и компенсация при нарушаване на основните им права.

В отговор на тази загриженост, по време на проекта се спряхме на четири свързани теми:

1. Обобщаване на съответните международни стандарти, отнасящи се до събирането на данни за целите на мониторинга на достъпа до права, свързани с правораздаване за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства;
2. Прилагане на международни стандарти за анализ на текущите насоки в политиките, за да се улесни ефективното наблюдение, по-специално за оценка на степента, до която настоящите европейски индикаторни системи включват опита на тези групи деца;
3. Изискването да се разработят информационни системи, които могат да съберат необходимите данни, разбити по различни признаци на национално ниво, които в достатъчна степен отразяват опита на децата с психични увреждания в граждански, наказателни и административни дела;
4. Подпомагане и провеждане на допълнителни целенасочени изследвания в тази област чрез предоставяне на подробни насоки за такива начинания.

Обобщение на резултатите от тази част на проекта са посочени в подробния доклад, който е на разположение на всички езици на проекта на сайта на проекта: www.mdac.org/accessing-justice-children.¹³

Стандарти за събиране и разпространение на данни

Член 31 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, която е ратифицирана от всички държави в проекта (с изключение на Ирландия) и е била одобрена от ЕС, изисква страните-членки да „събират подходяща информация, включително статистически изследвания и данни, които да им дадат възможност да формулират и прилагат политики,” за да приведат в действие правата на хората с увреждания. В областта на правата на децата, Комитетът на ООН за правата на детето (КПД Комитет) също призовава държавите да „систематично да събират специализирани данни относно практиката по администриране на детското правосъдие, които са необходими за разработването, прилагането и оценката на политиките и програмите.”¹⁴

Като част от задълженията на правителствата да събират данни за прилагането на правата на детето в рамките на периодични процедури за докладване към органите на ООН по договора, Общото събрание на ООН призовава държавите да „включат подробна и точна информация, свързана с достъпа до правосъдие за деца, включително за постигнатия напредък и срещнатите предизвикателства и статистически и съпоставими данни.”¹⁵

Съветът на Европа (СЕ) също поставя известно внимание върху необходимостта да се съберат приложими данни и по-специално в рамките на Насоките за правосъдие, съобразено с интересите на детето.¹⁶ В знак на признание на бариерите, пред които са изправени хората с увреждания, Съветът на Европа се стреми да „насърчвава и предлага цялостни, разнообразни и специализирани изследвания по всички въпроси за хората с увреждания.”¹⁷

12 Европейска комисия, Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: Програма на ЕС за правата на детето, 15 февруари 2011, COM(2011)60 окончателен

13 Проф. Анна Лоусън, Достъп до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства, Събиране и разпространение на информация: ръководство (MDAC и Университетът в Лийдс, януари 2015)

14 Комитет за правата на детето, Общ коментар № 10: правата на децата в младежкото правосъдие, 25 април 2007, CRC/C/GC/10, параграф 98

15 Организацията на обединените нации, Общо събрание на Съвета по правата на човека, Решение № 25/6: Правата на детето: достъп до правосъдие за деца, 25 март 2014, UNA/HRC/25/L.10

16 Виж пояснение 2

17 Препоръка Rec (2006) 5 на Комитета на министрите към държавите-членки относно Плана за действие на Съвета на Европа за насърчаване на правата и пълноправното участие на хората с увреждания в обществото: подобряване на качеството на живот на хората с увреждания в Европа 2006-2015 г., достъпно онлайн на http://www.coe.int/t/e/social_cohesion/soc-sp/Rec_2006_5%20Disability%20Action%20Plan.pdf (последна ревизия: 20 април 2015), Част 3.14.1

Системи от индикатори за правата на човека

Нашето изследване откри редица важни проекти, които са разработили показатели, свързани с правата за достъп до правосъдие на децата с интелектуални затруднения и психични разстройства в Европа, в това число:

1. Онлайн инструмент за хората с увреждания на Комисията (DOTCOM),¹⁸ който предоставя както информация за законодателството и политиките, свързани с хората с увреждания, така е и средство за информиране за Европейската стратегия за хората с увреждания за периода 2010-2020 г;
2. Разработените от Агенцията на ЕС за фундаменталните права (FRA) индикатори за защита, зачитане и насърчаване на правата на детето в Европейския съюз,¹⁹ които обхващат четири основни области на права, включително семейна среда и алтернативни грижи; защита от експлоатация и насилие; адекватен стандарт на живот; образование, гражданство и участие в училище и спортни дейности;
3. Финансирано от Европейската комисия проучване за събиране на данни за участие на децата в наказателни, граждански и административни съдебни производства;²⁰

4. Индикативна рамка за младежко правосъдие, разработена от УНИЦЕФ и Службата на ООН по наркотиците и престъпността;²¹
5. Инструмент за оценка, разработен от Съвета на Европа за участие на децата.²²

Системите от индикатори имат редица ограничения, които правят конкретните преживявания на децата с психични увреждания в правосъдните системи незабележими, или предоставят само частична информация в конкретни области. Например, инструментът DOTCOM не отговаря конкретно за достъпа до правосъдие като тема, докато индикаторите за FRA поставят акцент върху необходимостта от подробни данни, по-специално по отношение на хората с увреждания в областта на правосъдието, системата не е изчерпателна по начин, който да позволи идентифицирането на пречки пред правосъдието, с които се сблъскват децата с психични увреждания. Проучването на Европейския съюз относно участието на деца в правни процедури събра огромно количество данни от всички държави-членки на ЕС, но, за съжаление, съдържа малко категоризация въз основа на увреждане.

Информационни системи за събиране на категоризирани (дезагрегирани) данни

„За да изпълнят задълженията си, то е необходимо за държавите-страни да създадат и развият механизми за събиране на данни, които са точни, стандартизирани и позволяват категоризация, и които отразяват действителното положение на децата с увреждания. Значението на този въпрос, който често се пренебрегва и не се разглежда като приоритет, въпреки факта, че тя оказва влияние не само върху мерките, които трябва да

бъдат взети по отношение на превенцията, но също така и върху разпространението на много ценни ресурси, необходими за финансиране на програми.“²³

Изследването продължи с оценяване на дизайна на информационните системи, за да се извлече полза от данните за индивидуалните преживявания на децата с психични увреждания в правосъдните системи. То проучи

18 Достъпно онлайн на <http://www.disability-europe.net/dotcom> (последна ревизия: 20 април 2015)

19 Достъпно онлайн на <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/developing-indicators-protection-respect-and-promotion-rights-child-european-union> (последна ревизия: 20 април 2015)

20 Достъпно онлайн на <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx> (последна ревизия: 20 април 2015)

21 Достъпно онлайн на http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Manual_for_the_Measurement_of_Juvenile_Justice_Indicators.pdf (последна ревизия: 20 април 2015)

22 Съвет на Европа, Отдел за правата на децата и младежки отдел, Инструмент за оценка на участието: показатели за измерване на напредъка в насърчаването на правата на децата и младите хора на възраст под 18 да участват в наблюдението на въпроси, които ги засягат, публикуван в интернет на http://coe.int/t/dg3/children/participation/Newdefault_en.asp (последна ревизия: 20 април 2015)

23 Комитет за правата на детето, Общ коментар № 9 (2006): Правата на децата с увреждания, 27 февруари 2007, CRC/C/GC/9, ал. 19

два свързани въпроса. Първият е начинът, по който детайли за увреждане на детето или вида на увреждане могат да се събират от правосъдните системи, а вторият е регистрирането на подкрепа или улеснения, направени в съдебното производство. Тези два вида информация се разглеждат като изключително важни за анализа и реформата на правосъдните процеси с цел напълно да се гарантира достъп до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства.

Има редица предизвикателства в развитието на такива информационни системи. Използването на прекалено широки категории за увреждане е малко вероятно да предостави информация за специфичните бариери, например пред децата с множествени увреждания. Като алтернатива, събирането на твърде подробни детайли за различните видове увреждания е вероятно да стане неприложимо или да се разчита прекалено на медицинските представи за хората с увреждания, а не на приемането на социалния модел на уврежданията, признат от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (КПХУ). Друго усложнение е свързано със стигмата, свързана с етикетването на децата като имащи определен вид увреждания, като например по отношение на децата, които изпитват проблеми с психичното здраве.

Такива системи трябва винаги да се ръководят от най-добрите интереси на детето, установени в член 3 (1) от Конвенцията на ООН за правата на детето (КПД) и член 7 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (КПХУ). Насоките на Комитета на ООН за

правата на хората с увреждания (КПХУ комитет) приемат, че категориите „физически, сензорни, интелектуални и психични“ видове увреждания могат да се окажат твърде широки при събирането и класифицирането на данните, но предизвикателствата, свързани с дефинирането на тези категории, изискват по-нататъшно разглеждане.

Съществуват правозащитни стандарти относно архивирането на данни в съдебните системи, особено в рамките на Правилата на ООН за закрила на непълнолетните, лишени от свобода („Хавански правила“).²⁴ Въпреки че се изисква да се събира цялостна информация за идентичността, основанията за задържането, уведомяването на родителите и подробности за физически или психически здравословни проблеми, трябва да се отбележи, че отсъстват подкрепа и разумни улеснения и, следователно, е малко вероятно да бъдат обект на мониторинг от страна на правителствата.

Изследванията от проекта не откриха примери на инициативи за изграждане на цялостни системи за събиране и обмен на информация между правосъдните професионалисти относно подкрепа и разумни улеснения за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства. Един идентифициран положителен пример е работната версия на „Стандарти за достъпна информация“ на Националната здравна служба в Англия, в която се посочва, че нуждите и улесненията за отделни потребители на услуги следва да бъдат регистрирани.²⁵

Препоръки

Пълният набор от препоръки могат да бъдат намерени в доклада и включват:

- Поставяне на по-голям акцент върху събирането на данни по отношение на достъпа до правосъдие за хората с увреждания;
- Въвеждане на системи за събиране и публикуване на данни, категоризирани по различни признаци въз основа на възраст и тип увреждане на всички етапи от съдебното производство;
- Събиране на систематични данни за естеството на улесненията и подкрепата, изисквани от отделните деца, в съответствие с най-добрите интереси на детето;
- Включването на тези подходи на равнище Европейска комисия;
- Насоките, изготвени от Европейската комисия и националните правителства, отразяват изискването, че оценките на деца с психични увреждания

трябва да бъдат фокусирани върху предоставянето на улеснения, свързани с увреждането, които позволяват тяхното участие в съдебно производство на равна основа с останалите;

- Създаване на инструменти и системи за споделяне единствено на информация, свързана с нужните улеснения и подкрепа, необходими на децата с увреждания в съдебни производства, сред ключови професионалисти, които си взаимодействат с тях на мултидисциплинарна основа;
- Предприемане на по-нататъшни изследвания и разработване на индикатори за постигнатите резултати, за да се оцени достъпът до правосъдие и правата на децата с психични увреждания в националните съдебни системи.

24 Организацията на обединените нации, Общо събрание, Резолюция № 45/113: Обединени национални правила за защита на непълнолетните, лишени от свобода, 14 Декември 1990, A/RES/45/113

25 За допълнителна информация, виж <http://www.england.nhs.uk/accessibleinfo> (последна ревизия: 20 април 2015)

3. Стандарти и резултати в десет Европейски държави

Движещ фактор в развитието на този проект е признанието, че децата с психични увреждания в Европа са изложени на по-висок риск от преживяване на сериозни нарушения на човешките права въз основа на тяхното увреждане. Изследването е проведено в десет държави-членки на Европейския съюз и е ръководено от изследователи от академичните среди в областта на правото, правата на човека и социалните дейности, заедно с активисти и изследователи от национални неправителствени организации. Проектът е подкрепен от международна група от експерти от областта на правата на детето и правата на хората с увреждания.²⁶

Проектът има за цел да събере информация в три области на правото, а именно наказателното, гражданското и административното правораздаване. Всяка една от тези правни области е потенциално много широка и така обхватът се фокусира върху някои от критичните проблеми, пресечни точки и потенциални места на контакт между децата с психични увреждания и съдебните системи:

1. Наказателно право

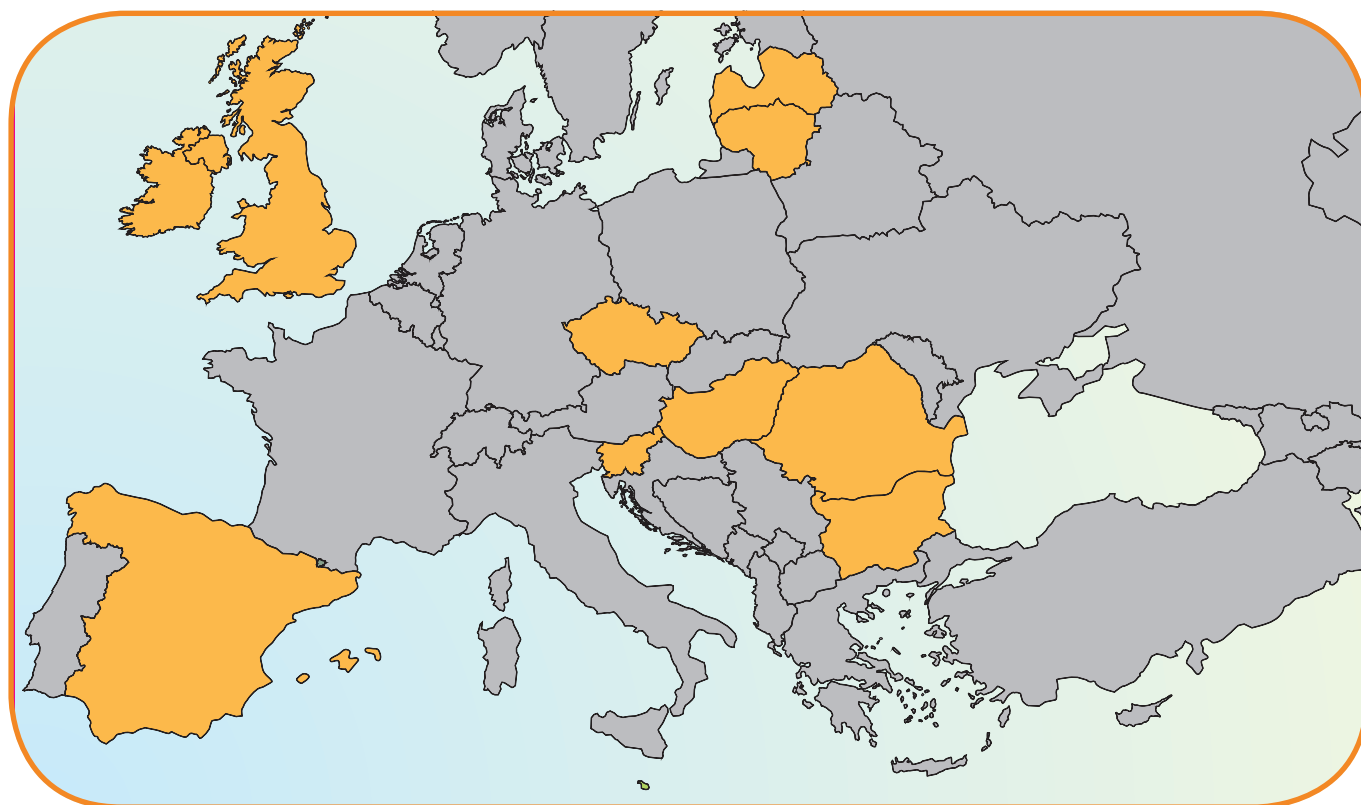
Случаи на деца свидетели, жертви и предполагаеми нарушители с интелектуални затруднения и психични разстройства на всички етапи от криминални разследвания и преследвания.

2. Гражданско право

Решенията, свързани с това къде и с кого ще живеят деца с интелектуални затруднения и психични разстройства, включително присъди, свързани с институционализирането и достъп до подкрепа, за да може за се възползват от правото на живот в общността.

3. Административно право

Решенията, свързани с достъпа до образование, както и предоставянето на подкрепа, корекции и разумни улеснения в приобщаваща образователна среда.

Трани, участници в проекта

26 Пълен списък на сътрудниците е достъпен на интернет страницата на проекта на www.mdac.org/accessing-justice-children.

Контекст

Децата с увреждания е по-вероятно да преживяват злоупотреба и насилие, отколкото децата без увреждания,²⁷ включително целенасочена враждебност,²⁸ и научните изследвания предполагат, че има вероятност много голям брой деца с интелектуални затруднения или проблеми в развитието да са преживели сексуално насилие.²⁹

Световният доклад на Генералния секретар на ООН за насилието срещу деца подчертава, че в дългосрочен план институционализацията на деца с увреждания остава постоянен проблем в целия свят³⁰ и особено в Централна и Източна Европа, където настаняванията в специализирани институции се увеличават в края на хилядолетието.³¹ Мониторингът и документирането на правата на човека, осъществявани най-вече от организации на гражданското общество, привличат вниманието върху широкото разпространение на negliжирането и злоупотребата с деца в институции за социални грижи и слабите механизми за мониторинг и защита на детето.³²

Положението на децата, които влизат в контакт със системите за наказателно правосъдие, е започнало да привлича все по-голямо внимание, особено след приемането на Минималните стандартни правила на ООН за детското правосъдие («Пекински правила»)³³. Международните стандарти подчертават необходимостта от това процедурите да са насочени към децата, отвеждането на малолетни престъпници, и подчертават принципа на най-добрия интерес на детето като първостепенен във всички процедури. За съжаление, е отделено малко внимание или проучване на положението на децата с увреждания в системите за наказателно правосъдие и няма почти никаква налична информация за децата с психични увреждания.³⁴ Световният доклад подчертава някои от често срещаните проблеми и призовава за конкретни действия от страна на правителствата при следните условия:

„Въпреки, че почти няма достъпни данни за млади правонарушители с увреждания, счита се за широко прието, че децата с интелектуални затруднения и психични проблеми са с повишен риск от конфликт със закона - често по искане на други хора, които ги виждат като пионки. Веднъж попаднали в беда, за тях е по-малко вероятно да бъдат в състояние да вербализират измъкването си от бедата, или да повдигнат неопровержим случай от свое име. Веднъж попаднали в затвора, те са по-склонни да са жертви. Нито младежкото правосъдие, нито системата за повишаване благосъстоянието на децата са добре подготвени за да отговорят на психично-здравните нужди на детето [...]»³⁵

Едно скорошно проучване от Prison Reform Trust във Великобритания показва, че 60% от предполагаемите малолетни престъпници са имали „трудности в общуването“, 25% от предполагаемите малолетни престъпници са имали интелектуални проблеми, и е установено, че не е имало „рутинни или системни процедури за определяне на конкретните потребности и нужда от подкрепа на обвиняемите.“³⁶

Децата свидетели и жертви на престъпления с психични увреждания са често изключени от даване на валидни свидетелски показания по наказателни процедури, както по отношение на тяхната възраст, така и поради техните увреждания.³⁷ В много случаи съдебните нагласи и процедурни пречки – като общите изисквания да разбират естеството и последствията на полагането на клетва, се отразяват в това доказателствата на такива деца да бъдат изключени или процесът да отпадне.³⁸

27 Hilary Brown, *Safeguarding adults and children with disabilities against abuse* (Strasbourg: Council of Europe, 2003).

28 Агенцията на ЕС за основните права в момента приключва голямо проучване върху целенасоченото насилие и враждебност срещу деца с увреждания; допълнителни подробности могат да бъдат намерени онлайн на <http://fra.europa.eu/en/project/2012/children-disabilities-targeted-violence-and-hostility> (последна ревизия: 20 април 2015).

29 D. Valenti-Hein and L. D. Schwarz, *Sexual Abuse of Those with Developmental Disabilities* (Santa Barbara, CA: James Stanfield Co, 1995)

30 Генерален секретар на ООН, Обобщен доклад: Насилието срещу деца с увреждания (New York: Yale School of Public Health, 2005)

31 Paul Sergio Pinheiro, *World Report on Violence Against Children – Secretary General’s Study on Violence Against Children* (Geneva: OHCHR, UNICEF, WHO, 2006), 183.

32 Виж, например: Център за правни ресурси и УНИЦЕФ, Наблюдение на правата на децата с психични увреждания и младежи в публичните институции (Букурещ: УНИЦЕФ Румъния, 2006)

33 Организация на обединените нации, Общо събрание, Резолюция № 40/33: Правила на ООН относно минималните стандарти и правила за управлението на правосъдието («Пекински правила»), 29 ноември 1985, A/RES/40/33. Виж още: Организация на обединените нации, Икономическия и социален съвет, Решение № 1997/30: Указания за действия с децата в системата на наказателното правосъдие, 21 юли 1997, E/RES/1997/30

34 Виж пояснение 30

35 Пак там, стр. 194-5

36 Jenny Talbot, *Fair Access to Justice? Support for vulnerable defendants in the criminal courts. A PRT briefing paper* (UK: Prison Reform Trust, June 2012).

37 See, for example: Rebecca Milne and Ray Bull, “Interviewing witnesses with learning disabilities for legal purposes”, *British Journal of Learning Disabilities* 29:3 (2012), 93-7.

38 Claire Edwards, Gillian Harold and Shane Kilcommins, *Access to Justice for People with Disabilities as Victims of Crime in Ireland* (University College Cork, School of Applied Social Studies and Centre for Criminal Justice and Human Rights, Faculty of Law, February 2012), 140.

Международни стандарти

Децата с интелектуални затруднения и психични разстройства са носители на правата на човека на равна основа с другите. По силата както на тяхната възраст, така и вида на уврежданията, те са по-склонни да изпитват множество форми на дискриминация и се намират на важна пресечна точка между международното право за правата на детето и за правата на хората с увреждания.

Изследването е ръководено от основните международни стандарти за правата на човека по отношение на достъпа до правосъдие и допълва Насоките на Съвета на Европа за правосъдие, съобразено с интересите на детето.³⁹ Всички страни, в които проектът се провежда, са се присъединили към двете Конвенцията на ООН за правата на детето (КПД на ООН) и Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (КПХУ на ООН), с изключение на Ирландия, която все още не е ратифицирала КПХУ.

Достъп до правосъдие, според международното право

Всеобща декларация за правата на човека

Член 8

Всеки човек има право на ефективно възстановяване на правата си от компетентните национални юрисдикции за действия, нарушаващи неговите основни права, признати му от конституцията или закона.

Конвенция на ООН за правата на детето

Член 3

1. Висшите интереси на детето са първостепенно съображение във всички действия, отнасящи се до децата, независимо дали са предприети от обществени или частни институции за социално подпомагане, от съдилищата, административните или законодателните органи.
2. Държавите - страни по Конвенцията се задължават да осигурят на детето такава закрила и грижи, каквито са необходими за неговото благосъстояние, като се вземат предвид правата и задълженията на неговите родители, законни настойници или на другите лица, отговорни по закон за него, и за тази цел те предприемат всички необходими законодателни и административни мерки.
3. Държавите - страни по Конвенцията, осигуряват институциите, службите и услугите, отнасящи се до закрилата или грижите за децата, да отговарят на стандартите, установени от компетентните власти, особено в областта на безопасността и здравеопазването и по отношение на числеността и пригодността на техния персонал и компетентния надзор над него.

Член 12

1. Държавите - страни по Конвенцията, осигуряват на детето, което може да формира свои собствени възгледи, правото да изразява тези възгледи свободно по всички въпроси, отнасящи се до него, като на тях следва да се придава значение, съответстващо на възрастта и зрелостта на детето.

2. За тази цел на детето е предоставена по-специално възможност да бъде изслушвано при всякакви съдебни и административни процедури, отнасящи се до него, или пряко, или чрез представител или съответен орган по начин, съответстващ на процедурните правила на националното законодателство.

Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания

Член 7- Деца с увреждания

1. Държавите - страни по настоящата Конвенция се задължават да предприемат всички необходими мерки за осигуряване на пълноценното упражняване от деца с увреждания на всичките им човешки права и основни свободи, равноправно с останалите деца.
2. Във всякакви действия, засягащи децата с увреждания, първостепенно съображение ще бъде защитата на интересите на детето.
3. Държавите - страни по настоящата Конвенция се задължават да осигурят правото на децата с увреждания свободно да изразяват становища по всякакви въпроси, които ги засягат, като на техните становища се придава подобаваща тежест в съответствие с възрастта и степента им на зрелост; наред с това, на децата трябва да им се предоставя подходящо за увреждането и възрастта им съдействие при реализацията на това право.

Член 13 – Достъп до правосъдие

1. Държавите-участници следва да осигурят реален достъп до правосъдие на лицата с увреждания, на равноправна основа с другите, включително чрез предоставяне на процедурни и подходящи за възрастта улеснения, с цел улесняване на тяхната роля като преки и непреки участници, включително и като свидетели, във всички съдебното производство, включително и на разследващите и други предварителни етапи.
2. С цел да подпомогне осигуряването на ефективен достъп до правосъдие на лицата с увреждания, страните членки трябва да способстват за подходящо обучение на работещите в областта на правораздаването, включително полицията и служителите в затворите.

В подготовката и провеждането на изследванията в страните по проекта са разгледани и други международни и европейски стандарти, в това число:

- Общи Коментари на Комитета на ООН за правата на детето;⁴⁰ както и на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания;⁴¹
- Правила на ООН относно минималните стандарти за администриране на младежкото правосъдие („Пекинските правила“) на 29 ноември 1985 г., A / RES / 40/33;
- Правилата на ООН за закрила на ненавършилите пълнолетие лица, лишени от свобода („Правилата от Хавана“) на 14 декември 1990 г., A / RES / 45/113;
- Принципи и насоки на Обединените нации за достъп до правна помощ в наказателните съдебни системи, 20 декември 2012 г. A / RES / 67/187.

Партньорите по проекта бяха решени да поставят особен акцент върху достъпа до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства в институционалната среда. Поставянето на децата в такива институции им дава по-малка възможност за достъп до механизми за обжалване, които могат да бъдат на разположение на други деца, и следователно по-малко вероятно да бъдат в състояние да получат компенсации

за нарушения на човешките права по съдебен или извънсъдебен път. Ролята на независимите органи за наблюдение и контрол беше разгледана по отношение на степента, в която те могат да бъдат в състояние да улеснят достъпа до правосъдие за такива деца, както и по отношение на това дали са длъжни и дали биха могли да инициират и разследват жалби и дела от името на децата с психични увреждания. Позовавали сме се на следните стандарти в международното право като:

- Член 16, КПХУ за правото на свобода срещу експлоатация, насилие и тормоз, както и изискването да се създаде „ефективен мониторинг“ на „всякакви съоръжения и програми, предназначени за хора с увреждания“;⁴²
- Член 33 (2) от КПХУ за създаването на независим механизъм за наблюдение на прилагането на конвенцията;
- Факултативния протокол към Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, и по-специално задължението да се създадат национални превантивни механизми, които могат да предприемат редовни и независими проверки на местата, където има лица, лишени от свобода.⁴³

Изследвания по държави

Партньорите по проекта разработиха методика за прилагането на съответните международни стандарти в рамките на всяка от страните по проекта, като бяха наясно с недостига на наличната в момента информация. Комплексният характер на изследването изискваше оценка на националното законодателство и политика, събиране на общи статистически данни по отношение на националните съдебни системи. Сериозната липса на данни доведе до това партньорите да се съгласят, че емпиричните изследвания се оказват ключови за подчертаване на систематичните бариери пред деца с интелектуални затруднения и психични разстройства. Най-общо, изследването бе проведено в три свързани етапа:

Първи етап: Кабинетно проучване

Целта на този етап е да се получи по-широко разбиране за степента, в която достъпът до правосъдие за деца с психични увреждания е разглеждан на национално ниво, за да започне идентифицирането на основните бариери за децата, както и да послужи за развитието на по-целенасочени изследвания в следващите етапи.

Този етап включваше събирането на публично-достъпна информация от изследователите, свързана с правосъдната система. Източниците на информация включват правни и академични книги; статии в списания; законодателство; доклади за отделни случаи от съдилища, трибунали и омбудсмани; парламентарна литература; статистически записи; доклади на националните органи по въпросите на равенството, националните институции за правата на човека или офиси на омбудсмани; НПО доклади и доклади на гражданското общество; новини, статии; и информация достъпна в ООН и други международни доклади.

40 Особено: Комитет за правата на детето, Общ коментар № 2 (2001): Ролята на независимите национални институции за права на човека за защита и насърчаване на правата на детето, 15 ноември 2002 г., CRC / GC / 2002/2 ; КПД комитет, Общ коментар № 9 (2006): Правата на децата с увреждания, 27 февруари 2007 г. CRC / C / GC / 9; КПД комитет, Общ коментар № 10 (2007): правата на децата в младежкото правосъдие, на 25 април 2007 г., CRC / C / GC / 10; и, КПД комитет, Общ коментар № 14 (2013) относно правото на детето да има най-добрите си интереси, взети като първостепенно съображение (чл. 3, ал. 1) на 29 май 2013 г., CRC / C / GC / 14.

41 Комитет за правата на хората с увреждания, Общ коментар № 1 (2014 г.): Достъпност, CRPD / C / GC / 1; и КПХУ комитет, Общ коментар № 2 (2014 г.): Равнопоставеност пред закона, CRPD / C / GC / 2

42 КПХУ, Общ коментар No. 1 (2014): Равнопоставеност пред закона, CRPD/C/GC/1; and, КПД комитет, Общ коментар No. 2 (2014): Достъпност, CRPD/C/GC/2

43 Част IV, Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание

Втори етап: Фасилитирано кабинетно проучване

Целта на този втори етап на изследването е да се идентифицират допълнителни източници на информация за достъп до правосъдие на деца с психични увреждания на национално ниво, като се прави опит да се достигне до информация, която е по-малко достъпна за обществеността. Допълнителна цел на тази фаза е да се идентифицират ключовите бариери пред изследователите в областта, като в резултат се формулират насоки за тези, които ще извършват изследвания, свързани с правосъдието за деца с увреждания в бъдеще.

По време на този етап изследователите са се опитали да получат достъп до специализирани библиотеки и изследователски институти за членовете на съдебната власт, адвокати, социални работници, прокурори, пробационните власти и националните системи за събиране на бази от данни. Изследователите също така са разполагали с насоки за анализ на големи количества информация, включително чрез количествени и качествени методи за анализ.

Трети етап: Емпирично изследване

Целта на този финален етап на изследването е да се получи качествена информация за допълване на констатациите от първите два етапа. Този етап беше от особено значение, за да се изяснят значими пропуски в информацията по

отношение на пречките пред достъпа до правосъдие, наличието на подкрепа и разумни улеснения за децата в съдебната система, както и за да хвърли светлина върху перспективите и опита на съдии, адвокати, социални работници и други специалисти. Освен това, целта беше да се съберат преки свидетелски данни от самите деца с интелектуални затруднения и психични разстройства и от техните родители и настойници.

По време на този етап изследователите организираха редица фокус групи с групи от специалисти - включително редица мултидисциплинарни групови сесии, и също така проведоха полуструктурирани индивидуални интервюта с родителите и някои деца. Редица сериозни предизвикателства се появиха по време на тази фаза, включително продължителни периоди от време, необходими за да се получат съответните етични одобрения, трудности при достъпа до членовете на съдебната власт, както и процедурни и други препятствия в организирането на посещения и срещи с деца с психични увреждания, които живеят в институции.

По-подробно описание на методологията на изследването може да бъде намерена в доклада, озаглавен Събиране и разпространение на данни: Синтез и констатации, който е на разположение на Английски език в сайта на проекта на www.mdac.org/accessing-justice-children.⁴⁴

Предложени индикатори за достъп до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства

Изследването произведе огромни количества информация в десетте страни на проекта, отнасящи се до деца, хора с увреждания, правораздаване, мониторинг и механизми за обжалване, и свързаните с тях области. Едно от основните предизвикателства в проекта беше да се определи метод за анализиране на тази информация по начин, който извежда на преден план проблемите, пред които са изправени специално децата с психични увреждания, както и да се идентифицират сходствата, различията и темите в

различните страни. За да отговори на това, а също и за да се ползват резултатите на европейско ниво, партньорите по проекта разработиха набор от индикатори за правата на човека, които послужиха за аналитична рамка.

Този подход се основава на аналитичните насоки, които са разработени от Службата на Върховния комисар по правата на човека относно мониторинга върху прилагането на стандартите за правата на човека,⁴⁵

44 Professor Anna Lawson, *Access to Justice for Children with Mental Disabilities. Data Collection and Dissemination: Synthesis of Findings* (MDAC and University of Leeds, April 2015)

45 Служба на ООН на Върховния комисар по правата на човека, показатели за правата на човека: Наръчник за Измерване и изпълнение, HR / PUB/ 12/5, (Ню Йорк и Женева: ОНЧНР, 2012 г.)

46 Според ОНЧНР, „индикатор за правата на човека се определя като конкретна информация за условията или състоянието на даден обект, събитие, дейност или резултат, който може да бъде свързан с норми или стандарти за правата на човека; това отразява свързаните с човешките права принципи и проблеми; и че може да се използва за оценка и наблюдение на насърчаването и прилагането на правата на човека.“ Пак там

47 По-подробна информация за този подход е на разположение в: Проф. Анна Лоусън, Достъп до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства, Събиране и разпространение на информация: ръководство (Организацията MDAC и Университетът в Лийдс, януари 2015), достъпно на уебсайта на проекта на www.mdac.org/accessing-justice-children (последна ревизия: 20 април 2015).

както и до известна степен на гъвкавост, произлизаща от ресурсните ограничения.⁴⁶ Насоките предлагат три вида индикатори, известни като подхода „Структура-Процес-Резултат.“⁴⁷ Поради липсата на данни за резултат (outcome data), които не са събирани в никоя от страните в настоящото изследване, този проект се фокусира върху

определяне на показатели за структурата и процеса. Партньорите по проекта призовават ЕС и държавите-членки да развият инфраструктурата, необходима за измерването на смислени показатели за постигнатите резултати, като следващ етап.

Индикатори за Достъп до правосъдие на деца с интелектуални затруднения и психични разстройства

Първи раздел: Мониторинг и подаване на жалби – структурни индикатори

- I.1: Правителството е ратифицирало и възприело международното законодателство за правата на човека по отношение на правата на детето и правата на хората с увреждания.
- I.2: Правителството е приело национални политики, които имат за цел повишаване достъпа до съдебната система за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства.
- I.3: Независим национален орган е установен със закон за да наблюдава, защитава и насърчава правата на децата с интелектуални затруднения и психични разстройства, включително да провежда мониторинг на институционалната среда.
- I.4: Съществуват ефективни процедури за подаване на жалби във всички структури, които обслужват деца с интелектуални затруднения и психични разстройства.

Втори раздел: Участие в съдебни процедури – индикатори за процеса

- II.1: Най-добрият интерес на детето е от първостепенно значение при всички процеси и процедури, свързани с деца с интелектуални затруднения и психични разстройства.

- II.2: Съдебната система е достъпна за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства.
- II.3: Съдебната система оценява индивидуалните потребности на всяко дете с психични увреждания и осигурява създаването на специфични условия, които да позволят безопасно и ефективно участие.
- II.4: Личните „чувствителни“ данни за деца с психични увреждания са защитени, включително от стигматизиране от страна на медиите.

Трети раздел: Улесняване на достъпа до правосъдие – индикатори за процеса

- III.1: Независим орган или трети лица могат да подават жалби от името на дете или деца с интелектуални затруднения и психични разстройства.
- III.2: Децата с интелектуални затруднения и психични разстройства имат на разположение законно представителство и правна помощ при всички съдебни процеси, които ги засягат.
- III.3: Всички професионалисти, работещи в съдебното производство, които са в контакт с деца с психични увреждания, трябва да бъдат обучени да разпознават и зачитат техните права, включително правото на разумни улеснения.

Подробните изводи от този анализ са изложени в доклада, озаглавен Международните стандарти и констатации от десет държави-членки на ЕС (*International Standards and Findings From Ten EU Member States*), който е на разположение на всички езици в проекта на сайта на проекта: www.mdac.org/accessing-justice-children.

Обучение на професионалистите в системата на правосъдието

Необходимостта за обучение на професионалисти в съдебната система беше подчертана в по-ранен етап от партньорите по проекта, и е многократно посочвана в редица международни инструменти за правата на човека. Член 4 (1)(и) от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (КПХУ) призовава държавите-страни по Конвенцията да „способстват за обучение на професионалисти и служители за работа с хора с увреждания в упражняване на правата им по настоящата Конвенция, с оглед по-доброто предоставяне на помощта и услугите, гарантирани от тези права.“ Подобно изискване се отбелязва и от Комитета на ООН за правата на детето (КПД комитет) в Общ коментар № 14.⁴⁸

Някои от най-значимите идентифицирани бариери пред децата във връзка с достъпа им до правосъдие са нагласите на членовете на съдебната власт, адвокати и други професионалисти, включително полицията, социални работници и директори на социални домове.⁴⁹ В много страни беше забелязано, че дискриминационните нагласи преобладават, отразявайки негативните предположения за деца с увреждания и за способността им да участват в съдебни процеси. КПХУ представлява фундаментална промяна в разбирането на естеството на уврежданията, далеч от медицинския подход, съсредоточен върху индивидуалните затруднения на лицето и към признание, че увреждането е в резултат на взаимодействието между хората с увреждания и околната среда, или в нагласите на средата за бариерите в обществото.⁵⁰ От това следва, че отрицателните и изключващи нагласи от страна на професионалистите в правосъдните системи изискват идентификация и премахване.

Понастоящем се предлага малко информация за професионалистите по отношение на правата на децата с увреждания, а дори и още по-малко информация, свързана с достъпа до правосъдие. Не бяха открити общи или специализирани курсове, които да предоставят специализирано обучение на съдии и адвокати в тази област.⁵¹

За да отговори на тези фактори, Центърът за изследване на хората с увреждания в Университета на Лийдс, съвместно с Центъра за права и политики, насочени към хората с увреждания, Национален университет на Ирландия – Голуей, разработиха цялостен набор от материали за образование и обучение за професионалисти. Надяваме се, че националните съдебни обучителни академии и други професионални сдружения активно ще използват ръководството за повишаване на знанията и набора от умения на техните членове. Специфичните цели на материалите са да улеснят и подкрепят:

- интердисциплинарно обучение на ключови специалисти, работещи в съдебната система, които могат да влязат в контакт с деца с интелектуални затруднения и психични разстройства;
- обучението на студенти в университетски и други академични курсове по теми като законодателство, човешки права, проучвания за хората с увреждания и изследвания на децата, които имат значение за положението на децата с психични увреждания в съдебните производства;
- да осигурят набор от ресурси, които ще помогнат да се подобри разбирането за правата на човека на други хора с активен интерес към темата (например родители на деца с психични увреждания).

48 Комитет за правата на детето, Общ коментар № 14 (2013) относно правото на детето да има най-добрите си интереси, взети като първостепенно съображение (чл. 3, ал. 1) на 29 май 2013 г., CRC / C / GC / 14, ал. 15

49 За повече информация вижте Достъп до правосъдие за деца с интелектуални затруднения и психични разстройства. Международни стандарти и заключения в 10 страни – членки на Европейския съюз (MDAC, април 2015), достъпен на сайта на проекта на всички езици на проекта: www.mdac.org/accessing-justice-children (последна ревизия: 20 април 2015).

50 КПХУ, Преамбул ал. (д), и Член 9

51 Виж пояснение 49

Основни понятия и умения

Материалите започват с описание на основните понятия, свързани с върховенството на закона и достъпа до правосъдие. Всяка тема е представена в достъпен вид и предоставя конкретна информация относно стандартите за правата на човека по начин, който не е юридически. Те включват:

1. Достъпност
2. Достъп до правосъдие
3. Увреждане и детство
4. Равнопоставеност и недопускане на дискриминация
5. Възможност за подаване на жалби
6. Участие в съдебно производство
7. Представителство и помощ
8. Ефективна и подходяща защита на данните
9. Справедлив процес

Оказва се, обаче, че знанието не винаги е достатъчно, за да предизвика промяна сред всички специалисти, и затова в допълнителен раздел са изведени умения, които се разглеждат като стратегически необходими за гарантиране на подход, съобразен с детето и чувствителен към увреждането на индивида. Накратко, конкретните области, които са обхванати, са:

Развитие на позитивни нагласи и липса на предрасъдъци

Това включва разработването на положителен и подкрепящ подход при всички взаимодействия с деца, независимо от професионален статус. Това също така насърчава професионалистите да помислят как да подкрепят такива деца по подходящ начин в рамките на една безопасна среда.

Идентифициране и премахване на бариерите

Това призовава професионалистите, включително съдиите, да се вгледат внимателно в правните и други процедури, за да се определи степента, до която те могат да бъдат дискриминационни или автоматично да изключват деца от ползване на средства за защита, а след това да се

предприемат действия, за да ги елиминират. Подходът изисква фокус върху най-добрите интереси на детето при всички обстоятелства, създаване на гъвкавост при формални правила и процеси, както и да се гарантира, че процедурните въпроси не са поставени над основните права на засегнатите деца.

Общуването със и улесняване на комуникацията на децата с психични увреждания

Този раздел предоставя редица насоки за започване и поддържане на диалог с деца с психични увреждания, включително и с тези с комуникационни проблеми и алтернативни форми на изразяване. В него са представени някои специфични и обещаващи практики, идентифицирани по време на проекта в контекста на разпит от полицията и съдебни заседания, изготвени във България, Чехия, Литва и Великобритания.

Изграждане на доверие и разбирателство

Подвижда въвеждането на някои меки умения (soft skills), необходими за да накарат децата да се чувстват сигурни и подкрепени, да общуват и да участват в правосъдните процеси. Областите, които се разглеждат, включват „разчупване на леда“, езика на тялото, умения за слушане и поддържане на доверието.

Гъвкавост и иновации в рамките на съдебното производство

В този раздел са представени редица предложения, за да бъде съдебното заседание по-малко смущаващо за децата с психични увреждания, както и да се подчертае значението на подхода, съобразен с интересите на детето. Препоръките включват организиране на предварителни посещения в съдебната зала, използването на ясен и прост език, поставянето на всички на едно и също ниво, което позволява на децата да седят с техните родители или лицата, полагащи грижи за тях, и ограничаване на присъствието на публика и репортери.

Провеждане на обучение, учебна програма и библиография

Основните материали са допълнени от ръководство за провеждане на обучението в мултидисциплинарна среда. Предложени са редица методи за обучение, в това число:

- Първоначално обучение за широки групи от професионалисти;
- Разработване на програми за продължаващо професионално развитие от специализирани професионални сдружения;
- Включване на деца и възрастни с интелектуални затруднения и психични разстройства в дизайна и предоставянето на обучение;
- Осигуряване на обучение на мултидисциплинарен принцип; и
- Създаване на преки възможности за професионалистите да се срещнат и да работят заедно с деца с психични увреждания, техните семейства, както и стажове в неправителствени организации за правата на човека.

Учебната програма предлага набор от дванадесет тематични курса за професионалисти на базата на основни материали и умения от учебното съдържание. Всеки урок определя основните материали за четене, представя въпроси за обсъждане и предоставя редица сценарии, базирани на реални житейски ситуации, за да бъдат разгледани от професионалистите.

Накрая е представена библиография с обяснителни бележки в опит да се очертае широк и задълбочен спектър от материали за професионалисти на много от езиците на проекта, както и да стимулира по-нататъшно и по-дълбоко независимо проучване. Материалите включват новинарски статии, съобразени с децата материали, лесни за четене материали, насоки за мониторинг, комплекти от инструменти, достъп до основни материали на ООН и друга информация. Надяваме се, че тази база данни ще се развива постоянно и ще се актуализира с нови професионални материали и след края на проекта.

За допълнителна информация относно всеки аспект на проекта, моля, свържете се с mdac@mdac.org.

Бележки

Бележки

Бележки

